

1–3-LUOKKALAISTEN LASTEN TALVISET VÄLITUNTILEIKIT

Jami Lithovius

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosionomin koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lithovius, Jami. 1–3-luokkalaisten lasten talviset välituntileikit.

Helsinki, kevät 2012, 32 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak-Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Suomalaisissa kouluissa välitunnit ovat oleellinen osa koulupäivään. Erilaiset leikit puolestaan ovat tärkeä osa välituntia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia leikkejä erään alakoulun 1–3-luokkalaisten lapset leikkivät välitunneilla talvisaikaan.

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja se perustuu videokuvattuun havainnointiaineistoon. Tutkimusaineisto kerättiin videokuvaamalla erään koulun 1–3-luokkalaisten seitsemää eri välituntikonaisuutta. Saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen tulosten mukaan 1–3-luokkalaisten lasten talviset välituntileikit ja kaantuivat seitsemään erilaiseen leikin kategoriaan: vauhdikkaat leikit, riehumisleikit, kiipeilyleikit, hippaleikit, mäenlaskuleikit, lumenkäsittelyleikit ja konttausleikit.

Vauhdikkaita leikkejä kuvasivat lasten hyppeleminen lumikasan päältä alas, kuperkeikkojen tekeminen, rinnettä alas vyöryminen ja lumivuoren harjannetta pitkin juokseminen. Riehumisleikkejä kuvasivat lasten keskinäinen leikillinen läimiminen, leikitappelu, taklaaminen, töniskeleminen sekä nyrkkeileminen. Kiipeilyleikkejä kuvasivat kiipeily isolla kivellä, kiipeilytelineessä ja lumivuorella. Hippaleikkejä kuvasivat pallohippa ja hippa. Mäenlaskuleikkejä kuvasivat laskeeminen koulun pihalle rakennettua liukumäkeä sekä lumivuorta pitkin alas. Lumenkäsittelyleikkejä kuvasivat lumilohkareiden hajottaminen, lumikimpaleiden kantaminen ja lumen heittäminen. Konttausleikkejä kuvasivat lasten konttaaminen lumivuoren rinteessä tai maassa välituntipihalla.

Tämän tutkimuksen perusteella tutkimuksen toteuttamispaikkana olleen alakoulun 1–3-luokkalaisten lapset leikkivät välitunneilla monenlaisia välituntileikkejä vaihtelevan kokoisissa ryhmissä. Mäenlasku ja pallohippa olivat suosituimpia leikkejä yhtäaikaaisessa osallistujamäärässä ja leikin kestossa mitattuna.

Jatkotutkimuksen aiheeksi olisi suositeltavaa opettajilta ja oppilailta kysyminen, millaiset välineet parhaiten soveltuisivat 1–3-luokkalaisten tarpeisiin välituntipihalla. Toinen kiintoisa jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia millä tavalla aikuiset osallistuvat 1–3-luokkalaisten leikkiin välituntipihalla. Lisäksi olisi suositeltavaa toteuttaa tämän tutkimuksen kaltainen tutkimus myös keväällä ja syksyllä.

Asiasanat: leikki, välitunti, 1–3-luokkalainen lapsi

ABSTRACT

Lithovius, Jami. 1st to 3rd graders' play during the breaks in the winter time. Helsinki, Spring 2012, 32 p. 3 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

In Finland school breaks are an essential part of school children's school day. School children's play is a major part of the activity during the breaks. The purpose of this work is to find out what do the children play during the breaks in a certain elementary school in the winter time.

This research is qualitative and it is based on the observation of research material collected by video recording. The data was collected by video recording seven separate school breaks of 1st to 3rd graders in the school yard of a certain elementary school. The gathered research material was analyzed by using the method of content analysis.

According to the results of this research, 1st to 3rd graders' play during the breaks in the school yard in the winter time was divided into seven different categories: fast movement play, rough and tumble play, climbing, tag play, sliding, snow handling and crawling.

Fast movement play is described by jumping down a snow hill, doing somersaults on the ground, rolling down a snow hill and running along the ridge of a snow hill. Rough and tumble play is described by playful hitting, play fighting, tackling, pushing one another and fake boxing. Climbing play is described by climbing on a big stone, on the school playground equipment and on a snow hill. Tag play is described by playing tag and ball tag. Slide play is described by sliding down the slide or from a snow hill. Snow handling play is described by breaking chunks of snow, carrying snow pieces and throwing snow. Crawl play is described by crawling either up or down a snow hill or on the ground.

The findings suggest that the 1st to 3rd graders of the school where this research was carried out practice many different forms of play in groups of varying sizes. Sliding and ball catch were most popular in terms of duration and simultaneous participation. For future studies it would be recommended to ask the school staff's and students' opinion about what equipment would suit best the needs of 1st to 3rd graders in the school yard. Another interesting future study would be to observe what kind of adult participation exists in 1st to 3rd graders' play in the school yard. It would be recommended to execute a research similar to this one during spring and autumn.

Keywords: school break, school yard, 1st to 3rd graders' play

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LEIKKI.....	7
2.1 Lasten leikkiin vaikuttavia tekijöitä	7
2.2 Leikin tarkoitus.....	8
2.3 Leikin eri tyypit ja vaiheet.....	9
2.4 Lapsen iän ja kehityksen merkitys	10
2.5 Leikkimisen motiivit.....	11
3 VÄLITUNNIT JA LEIKKI.....	13
3.1. Leikki alaluokkalaisten mielestä.....	13
3.2 Leikin ympäristö ja välitunti.....	14
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN	16
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä	16
4.2 Tutkimusympäristö.....	16
4.3 Tutkimuksen toteutus ja aineistonkeruumenetelmä	17
4.4 Aineiston keruu	19
4.5 Aineiston analysointi	19
4.6 Tutkimustulosten luotettavuus ja eettisyys.....	21
5 TULOKSET	23
5.1 Vauhdikkaat leikit.....	23
5.2 Riehumisleikit.....	23
5.3 Kiipeilyleikit	24
5.4 Hippaleikit	25
5.5 Mäenlaskuleikit	25
5.6 Lumenkäsittelyleikit.....	26
5.7 Konttausleikit	26
5.8 Yhteenveto keskeisistä tuloksista	26
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	28
6.1 Johtopäätökset	28

6.2 Oma ammatillinen kasvuni.....	31
LÄHTEET.....	33
LIITE 1: Videoinnin tiedotus- ja suostumuslomake	37
LIITE 2: Videoinnin tiedotus- ja suostumuslomake (in english).....	38
LIITE 3: Videomateriaalista tehtyjen havaintojen ryhmittelyt.....	40

1 JOHDANTO

Nykyisin hyväosaisten alakoululaisten elämä on usein täynnä ennalta määrättyä tekemistä. Harrastukset ja koulu hallitsevat lasten arkea ja ohjelmoimatonta aikaa on silmiinpistävän vähän. (Kalliala 2010, 114.) Leikki on lapsen vapaaehtoista ja itsenäistä toimintaa, jossa hän haluaa toteuttaa omia näkemyksiään, tarkoitusperiään ja toiveitaan, jotka tuovat hänelle mielihyvää ja tyydyttävät hänen tarpeitaan. Kuitenkin leikki on myös väline todellisuuden omaksumiselle, jota ohjaamaan tarvitaan leikin olemuksen ja erityispiirteet huomioonottavia pedagogisia toimenpiteitä. (Hännikäinen 1992, 44.)

Kiinnostukseni tämän tutkimuksen aiheeseen syntyi ollessani työharjoittelussa eräässä alakoulussa. Minua alkoi kiinnostaa, millaisia leikkejä 1–3-luokkalaiset leikkivät välitunneilla. Jo aikaisemmin leikki tuli tarkasteluni kohteeksi suorittaessani lapsen leikkiin liittyvän kesäkurssin ja ollessani työharjoittelussa päiväkodissa.

Teoriaosiossa esitän näkökulmia lapsen iän ja kehityksen merkityksestä lasten välituntileikkeihin. Esittelen leikin eri tyyppejä ja leikin tarkoitusta sekä lasten leikkiin vaikuttavia tekijöitä. Tuon esiin myös alakoululaisten kokemuksia ja käsityksiä välituntileikeistä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia leikkejä erään alakoulun 1–3-luokkalaiset lapset leikkivät välitunneilla. Havainnoin 1–3-luokkalaisten lasten välituntileikkejä seitsemän eri välitunnin aikana videokuvaamani aineiston perusteella.

2 LEIKKI

2.1 Lasten leikkiin vaikuttavia tekijöitä

Lasten leikkiin vaikuttavia asioita löytyy hyvin monelta tasolta. Schmitt toteaa kirjassaan, että yhteiskunnassa ei aina osata huomioida lasten parasta jokaisessa asiassa. Laajasti ajateltuna elinolosuhteiden vaikutus lasten leikkiin muodostuu epätäydellisen maailman lukemattomista tekijöistä. Lasten tervettä leikkiä kouluympäristössä voivat hankaloittaa esimerkiksi koulujen puutteelliset kuraattoripalvelut, kasvattajien puutteellinen taito huomioida lasten erilaisuutta, liian suuret päiväkotiryhmät ja koululuokat, liian aikainen valinnan pakko kouluaineissa oman tulevaisuuden ja kiinnostuksen suhteen sekä homeinen kouluilma. Erityistä tukea tarvitsevat lapset saavat joskus liian vähän tukea. Lapsilla saattaa olla myös liian vaativia harrastukset jolloin aikaa ei jää leikkiin. (Schmitt 2006, 304–305.)

Historiassa on eri puolilla maailmaa ollut monia lasten hyvinvointia vähentäviä ilmiöitä: köyhyys, lapsityövoiman käyttö, rikoksia harjoittavat katujengit ja kodittomuus. Toisaalta näiden ilmiöiden takia lapset on haluttu pelastaa hyvinvointi- ja vapaaehtoisohjelmilla sekä lainsäädännöllä erilaisiin urheiluseuroihin, partioihin ja muihin vastaaviin. On haluttu mm. kehittää leikkikenttiä ja koulunpihoja, organisoitua leiritoimintaa ja museoita lapsille, jotta pidettäisiin lapset pois ongelmista ja barbaarisista olosuhteista. (Frost 2009, 63–64.)

Nykykulttuurin erikoisuus, tietokoneet ja muut laitteet sekä niiden sovellukset vievät niin ison osan joidenkin lasten vapaa-ajasta, etteivät he saa tarpeeksi kokemusta käsitöistä ja kasvoista kasvoihin tapahtuvasta vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa (Frost 2009, 259).

2.2 Leikin tarkoitus

Leikissä toiminta on päämäärä sinänsä ja mielikuvitus rajaton. Leikin toimintaa ohjaavat vain sellaiset rooleihin ja leikkimielikuviin liittyvät, leikkivien lasten alati muuntelemat säännöt, jotka lapsi itse hyväksyy. (Kangas 2008, 124.) Leikkiä voidaan pitää kokonaan työstä ja oppimisesta erillisenä ilmiönä, mutta myös oppimisen eräänä ulottuvuutena (Samuelson & Carlsson Asplund 2012, 209).

Leikki antaa lapselle mahdollisuuden hallita tapahtumia. Lapset oppivat leikistä sosiaalisia taitoja. Yhteisessä leikissä lapsi harjoittelee monien vaatimusten yhdistämistä ja muistamista leikin aikana. (Samuelson & Carlsson Asplund 2012, 207.) Lapsen persoonallisuus kehittyy ja muotoutuu lapsen osallistuessa aktiivisesti yhteiseen leikkiprosessiin (Hjorth 1996, 140).

Lapset hyödyntävät leikissä tyypillisiä oppimistapojaan: matkimista, puhumista, kokeilua ja yritys-erehdys-onnistuminen-taktiikkaa. Lapsen huomio voi kohdistua tärkeään opeteltavaan asiaan niin leikissä kuin virallisessa oppimistilanteesakin. Lapsi oppii muodostaessaan merkityksiä sanoillaan tai ruumiillaan. Leikin kautta lapsi voi saada uusia näkökulmia esineisiin, sääntöihin ja ilmiöihin, mikä puolestaan kehittää kategorisoimisen kykyä ja luovuutta. Lapsen oma näkökulma johtaa usein leikin ja oppimisen yhdistymiseen. (Samuelson & Carlsson Asplund 2012, 212–217.)

Ruumiin tuntemukset ja kokemukset ovat kehityksen peruskivijalka. Leikki auttaa lasta tutkimaan, selventämään, erittelemään ja ymmärtämään omaa ruumista, toisen ruumista sekä omaa mieltä ja toisen mieltä. Leikki opettaa, eheyttää, parantaa ja tuo vaihtoehtoja elämään. Leikki myös suojelee tuskalta, kärsimykseltä ja tuholta. Vertauskuvallisesti voidaan ajatella, että jos puun juurina ja runkona ovat lasten leikit, sen latvus muodostuu tieteistä, taiteista ja kulttuurista. (Airas & Brummer 2006, 182.)

Koska lapset leikkivät sitä, mitä he näkevät, kokevat, kuulevat ja kohtaavat tässä suuressa maailmassa, he jossain vaiheessa itsestään selvästi törmäävät myös kirjaimiin ja numeroihin: kauppaleikeissä tarvitaan erilaisia etikettejä, lää-

kärin täytyy tietää miten kirjoitetaan tietoja potilaasta. Rikkaassa leikin maailmassa opitaan kaikki ne taidot ja tiedot joita normaali lapsi tarvitsee ennen siirtymistään kouluun. (Hintikka 2009,154–155.)

2.3 Leikin eri tyypit ja vaiheet

Kalliala (1999: 84, 96, 102, 138) kirjoittaa leikin eri tyypeistä. Paidia (lat. lapsi) on lapsen spontaania leikkivaistoa, esimerkiksi helistimelleen naurava lapsi ja karvapallolla leikkivä kissa. Paidialla ei ole kulttuuriselle leikille ominaista toistettavaa ja pysyvää rakennetta. Ludus on kulttuurista, rakenteellista leikkiä (esim. shakki, kuurupiilo ja pasianssi). Luduksen alakategorioita ovat agon (kilpailuleikit esim. shakki ja jalkapallo), alea (arpomisleikit esim. ruletti ja lotto), mimicry (roolileikit esim. naamiaisasut, näytteleminen ja aikuisen ammatin, vaikkapa poronhoidon, jäljittely) ja ilinx (huimausta tavoittelevat leikit esim. benjihyppy ja vuoristorata). (Kalliala 1999; 84, 96, 102, 138.) Huimausleikit ovat leikkejä, joissa tavoitellaan huimauksen tunnetta. Huimausleikkejä ovat esimerkiksi ympäri paikallaan pyöriminen kunnes alkaa pyörryttää, sekä keinun, karusellin tai liukumäen käyttö. (Kalliala 2006, 204–204.)

Esiopetusiässä lapsi alkaa siirtyä roolileikkivaiheesta sääntöleikkeihin, jotka ovat lapselle tyypillisintä toimintaa vasta kouluiässä. Sääntöleikissä säännöt rajaavat leikin kuvitteellisuutta ryhmän luodessa leikin säännöt sekä niiden rikkomisesta seuraavat rangaistukset itse. (Kangas 2008, 127.) Mitä selkeämmin leikin säännöt ovat aikuisten laatimia, sitä todennäköisemmin puhutaan peleistä, kun taas lapsien määritellesä säännöt on kysymys leikeistä. Sääntöleikeissä leikki rakennetaan yksiselitteisten kaikkia koskevien sääntöjen varaan. Sääntöleikkejä ovat esimerkiksi leikit peili, väri ja piilosilla olo. Näissä ei varsinaisesti voiteta tai hävitä toisin kuin peleissä, mutta niiden viehätys perustuu silti ainakin osaksi kilpailuun, tai sankaruuden tunteeseen esimerkiksi piiloleikissä viimeisen piilossa olevan lapsen pelastaessa löydetty lapset. (Kalliala 2006, 201–202.)

Riehumisleikit eivät ole aggressiivisuutta, jos leikkijät hymyilevät ja nauravat, voivat vaihtaa jahtaajan ja jahdatun rooleja ja jos sosiaalinen vuorovaikutus jat-

kuu leikissä olleiden lasten välillä leikin jälkeenkin. Kuitenkin usein riehumisleikistä poistuu joku, ja joskus voi tulla vahingossa lyöneeksi toista tai unohtaa vaihtaa roolia jahtaajasta jahdatuksi. Tästä selvittää pahoittelemalla tapahtunutta ja jatkamalla leikkiä. (Kangas 2008, 128.)

2.4 Lapsen iän ja kehityksen merkitys

Lapsen ikä ja kehitysvaiheet liittyvät olennaisesti siihen millaisia leikkejä lapsi leikkii. Jantunen (2009) kuvailee lasta välittömäksi ja vilpittömäksi teoissaan. Lapsen mieli on syntyjään keveä; lapsi voi unohtaa helposti murheet. Lapsi uppoutuu täysin siihen, mitä tekee. (Jantunen 2009, 8–10.) Lapsi ei ole passiivinen vastaanottaja vaan aktiivinen osapuoli omassa moraalisessa sosiaalistumisessaan (Helkama 2006, 133).

Lasten ikää ja kehitystä tarkastelleessa on hyvä muistaa Turkan huomio siitä, että lapsiryhmä ei ole yksi homogeeninen olio, sillä lapset ovat varsin erilaisia keskenään. Silti jokaiselle lapselle läheisyys, lämpö, turvallisuus sekä tarvittaessa tinkimätön lujuus ovat tärkeitä. (Turkka 2006, 272.)

Sääntöleikit ja pelit ovat keskeisiä noin 7-vuotiaasta eteenpäin. Sääntöpeleissä on lapsen kaipaamaa kontrollia. Koulun aloittava leikkii mielellään muiden lasten — useimmiten ovat samaa sukupuolta olevien — kanssa. Yleisiä leikkejä ovat esimerkiksi hippa- ja hyppyleikit, erilaiset joukkuepelit sekä rosvo ja poliisi -leikki. 7-vuotiaan keskeinen kehitysvaihe on oman identiteetin vahvistaminen kilpailemalla vertaisryhmässä. Pärjääminen, suoriutuminen ja voittaminen ovat tärkeitä. Lapsi on sekä sosiaalisesti että omaltatunnonaltaan kehitysvaiheessa, jossa yhdessä sovitut säännöt kiinnostavat valtavasti. (Airas & Brummer 2006, 174–175.) Liian kilpailumielinen valmennus tai tiukka harrastusaikataulu voi viedä liikunnasta ilon (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a, c).

Poika, joka on 7–12-vuotias, jättää intensiivisen satujen, mielikuvien ja leikkien maailman, kun erilaisista voimien ja kaikinpuolisen kuntoisuuden vertailusta ja kilpailemisesta tulee leikkien keskeinen sisältö. Tässä iässä lapsilla on tapana

tuuppia ja töniä toisiaan, ajaa toisiaan takaa, pitää toista kiinni, kantaa kaveria reppuselässä, nyrkkeillä ja potkiskella toisiaan leikisti. (Sinkkonen 2010, 32, 36.) Tytön alakouluiän kehityshaasteissa ja kiintymyssuhteissa korostuu suuntautuminen itsensä kaltaisiin, samanikäisiin tyttöihin vertaisryhmässä. (Näre 2010, 45–46.)

2.5 Leikkimisen motiivit

Schmittin mukaan lapsi leikkii, koska lapsen täytyy saada kokea kykenevänsä kontrolloimaan itseään. Tämän itsekontrollin kokemisessa leikillä on tärkeä asema. (Schmitt 2006, 217.) Leikin sujuvuuteen vaikuttaa paljon, onko leikkiin mukaan tuleminen esteetöntä kaikille mukaan haluaville, vai määrääleekö joku leikkijöistä, kuka saa olla mukana ja kuka ei. Yhteiset leikin aiheet kuten majanrakennus tai kissat ja koirat mahdollistavat tyttöjen ja poikien yhteisleikin. (Hjorth 1996, 143, 144.) Poikien ryhmät ovat isompia ja ottavat kaikki mukaan, kun taas tyttöjen ryhmät sulkevat ulkopuolelle ja ovat pienempiä. Hormonit vaikuttavat niin, että pojilla on enemmän leikitappeluja kuin tytöillä. (Smith 2010, 114.)

Lapsi motivoituu leikkiin katsomalla mallia jostakin ihailemastaan tai pitämästään henkilöstä tai roolihahmosta. Lapsi haluaa toteuttaa mielenkiintonsa kohteen toimintoja itse kykyjensä asettamissa rajoissa. (Hjorth 1996, 105.) Kun lapsi näkee aikuisten toimintaa ympäröivässä yhteiskunnassa, kuten teekutsut tai torikauppiaan, tai mediassa (TV, elokuvat, radio, tietokonepelit), hänen mieleensä jää muistikuva tapahtumista, joita hän usein omasta aloitteestaan jäljittelee leikissään (Smidt 2011, 43–44.) Mielikuvitus auttaa lasta pitämään hauskaa tavoilla, jotka ulkoisesti näyttävät vaatimattomilta. Koululainen voi kuvitella koulun Tylypahkaksi ja luonnontieteen pimeyden voimilta suojautumiseksi (Karimäki 2005, 111).

Joskus lapsella voi olla suuri tarve purkaa vaikeita tunteitaan sota- ja taisteluleikin kautta. Tällöin lapsen olisi usein hyvä saada leikkiinsä rakentavaksi vasta-

painoksi lapsen tuhoamisfantasioille järkevä aikuinen leikkikaveriksi ja leikkiä ideoimaan. (Airas & Brummer 2006, 177–178).

Lapset ihannoivat usein väärä asioita. Kautta historian on ollut elinympäristöjä, joissa lapsi altistuu esimerkiksi uhkapelien, päihteidenkäytön tai nyrkkitappeluiden ihannoimiselle vanhempien lasten, nuorukaisten tai jopa aikuisten näyttäessä ylpeinä esimerkkiä. Tällöin lapsi voi leikissään alkaa matkia sankarillisina esikuvinaan pahantekijöitä sekä jäljitellä paheellista ja laitonta toimintaa, koska kokee sen kiehtovana seikkailuna. Piiloleikki helposti muodostuu jännittäväksi leikiksi, jossa paetaan poliisia tms. virkamiestä tehdessä ilkivaltaa, näpistellessä tai leikittäessä ja pelattaessa paikoissa joissa se on kielletty. Lapset saattavat myös joskus omaksua tavan kiusata ja pilkata ihmisiä heidän heikkouksistaan ja virheistään. (Frost 2009, 66–68.)

Lapsella on pelkoja tilanteissa, joissa todellisuuden ja leikin välinen raja hämärtyy. Pelkoa voi suurentaa esimerkiksi se, ettei pysty tarkistamaan, onko laatikossa oikeasti hirviötä vai ei. Lapsi yrittää säädellä tunteitaan ja haluaa positiivisia asioita tapahtuvan negatiivisten sijaan, ja tämä pyrkimys voi johtaa joskus siihen, että lapsi sekoittaa fantasian ja todellisuuden keskenään. (Smith 2010, 162–163.)

Leikittyään samaa leikkiä pitkään lapset voivat väsyä leikkiin ja lakata leikkimästä sitä. Samoin liian yksipuolinen leikin kulku tai se, että on pakko esimerkiksi juosta koko ajan, voivat saada lapsen kieltäytymään leikistä. (Hjorth 1996, 116.)

3 VÄLITUNNIT JA LEIKKI

Koulupäivän runkona ovat oppitunnit. Koulupäivän jaksottamista suunnittelemalta voidaan vaihdella niin oppituntien kuin välituntienkin pituutta. (Pirttimaa & Pulkkinen 2004, 80.) Esimerkiksi pitkä ruokailun jälkeinen tauko on mahdollista jakaa niin, että 15 minuuttia on pakollista ulkoilua ja loput ajasta lapset saavat vapaavalintaisesti käyttää esimerkiksi salissa liikkumiseen, bändiluokassa soittamiseen, tietokonealuokassa työskentelyyn tai kirjastossa lueskeluun. Koulupäivän rakenteeseen ja sen myötä myös oppituntien välisten taukojen pituuteen ja valinnan mahdollisuuksiin vaikuttavat mm. oppilaiden viikkotuntimäärä, käytävissä olevat tilat sekä henkilöstön mahdollisuus valvoa ja ohjata päivän aikana tapahtuvaa toimintaa. Opettajilla on juridinen valvontavastuu oppilaiden toiminnasta. Opettajat ovat usein hyvin kiireisiä ja tarvitsevat myös itse hengähdystauon. (Pulkkinen & Launonen 2005, 73–74.)

Yleisimmät leikit koulujen pihilla ovat naruhyppely ja muut vastaavat esineillä leikkimiset, jalkapallo, hippa ja kahden viivan väliset leikit kuten Kuka pelkää vihaista koiraa. (Armitage 2001, 44–45.) Huotari tuo (2009, 43) progradu - tutkielmassaan esiin että 2-luokkalaisten kertoivat leikkivänsä perinneleikeistä yleisimmin kirkkistä, pukkista (pukkitaistelu), vaklaamista, tervapataa ja Kuka pelkää jäämiestä -leikkiä. (Huotari 2009, 43).

Aggressio, kiusaaminen ja riidat ovat koulujen välitunneilla harvinaisia. Negatiivisia kohtaamisia syntyy väistämättä, mutta ne vain antavat tilaisuuden oppia sosiaalisia suhteita, kun mukana on auttamassa ja tilannetta selvittämässä joko valvova aikuinen tai fiksu koulukaveri. (Smith 2010, 203, 204.)

3.1. Leikki alaluokkalaisten mielestä

Huotari (2009, 46–47) tuo esiin, että 2-luokkalaisilla on omat mielipuuhan. Esimerkiksi siirtymävaiheissa he tykkäävät hyppiä, tönä toisiaan, roiskia vettä käsienpesussa toistensa päälle ja leikkiä sanaleikkejä. Luokahuoneissa hyvin

usein lähetellään salaisia kirjelappuja kavereille opettajan huomaamatta, hassutellaan keskenään, supatellaan, leikitään kynillä ja kumeilla, jotka muistuttavat TV:stä tai tietokonepeleistä tuttuja hahmoja sekä vaihdellaan tarroja. Kuminpalasia heitellään joskus tarkoituksena leikin ilo, joskus opettajan tahallinen ärsyttäminen. Jos leikillä on aikuisten silmissä luvaton luonne, lapsia vastaavasti kiehtoo luvattomuudessa kiinnijäämisen riski ja salaisuus. Kakkosluokkalaisten mielessä tekeminen, toiminta ja leikki yhdistyvät toisiinsa ja he oppivat mieluummin leikin avulla kuin perinteisesti pulpetissa kuunnellen. Välitunneissa kakkosluokkalaiset arvostavat vapautta ja itsenäisyyttä ja sitä, että saa valita leikkikaverinsa. (Huotari 2009; 30, 46–48.)

Aarniolan (2009) Pro gradu –tutkielman tulosten mukaan kolmosluokkalaiset kokevat yksinolon välitunneilla epämiellyttäväksi ja ei-leikiksi. Koska välitunnit ovat liian lyhyitä leikkimiseen, kolmosluokkalaiset sopivat leikin jatkumisesta seuraavalla välitunnilla (Aarniola 2009, 50–55).

3.2 Leikin ympäristö ja välituntipiha

Virikkeinen koulun piha on tärkeä voimavara leikin ja oppimisen sekä lasten ja aikuisten kohtaamispaikkana. Hyvä koulunpiha antaa aisteille virikkeitä, tukee lapsen emotionaalista ja fyysistä kasvua sekä ajattelun valmiuksien kehittymistä, luovuutta, uteliaisuutta elämän ilmiöitä kohtaan, kykyä kohdata erilaisia tilanteita ja ihmisiä elämässään. Jos koulun pihalla on esimerkiksi hiekkalaatikko, pienimmät koululaiset voivat rakentavaa siinä hiekkalinnoja. (Grönholm 2004, 328–331.)

Lasten omien kokemusten mukaan on tärkeää, että on mahdollisuus tutkia ympäristöä vapaasti. Turvallisuus, riittävä vaihtelevuus ja sopiva haasteellisuus ovat lapselle tärkeitä ympäristön ominaisuuksia. Lapselle on tärkeää, että löytyy oma paikka, jossa kuitenkin on myös muita lapsia. Ympäristössä on hyvä olla maamerkkejä, yhteisiä tapaamispaikkoja, paikallisuuden tunne. (Heurlin-Norinder 2005, 5–6.)

Kyttä (2003) esittää tutkimuksessaan mallin, jossa on neljä kuvitteellista ympäristöä: kasvihuone, bullerby, solu ja joutomaa. Näistä bullerby on lapsiystävällisin. Se voi olla esimerkiksi maalaiskylä tai turvallinen urbaani ympäristö, jossa on paljon vaihtelua ja jota lapset voivat tutkia vapaasti. Lapsen oppimisen kannalta vapaus tutkia rajoittamatta ympäristöään on tärkeää. Tärkeää on myös lasten osallisuus ympäristön arjen tapahtumiin ja sosiaaliseen yhteisöön. (Kyttä 2003; 92–95, 104.) Lapset itse pitävät erilaisista luontoon liittyvistä paikoista kuten metsistä, kiipeilypuista, kallioista, niityistä, viinimarjapensaana takana olemisesta. Monille myös pallo- ja kiekkopelikentät ovat mieluisia. (Heurlin-Norinder 2005, 92.)

Koulunpihujen ja leikkikenttien turvallisuutta edistetään tarkoilla määritelmillä siitä, millaisia muotoja kiipeilytelineissä ja muissa leikkialueen elementeissä ei saa olla. Esimerkiksi erilaiset raot tai aukot, joihin jalka tai pää voi juuttua, ovat kiellettyjä, ja niitä vältetään mitoittamalla raot joko riittävän suuriksi tai pieniksi niin ettei lapsi voi juuttua niihin. (Opetusministeriö 2002, 37.)

Koulupihan muoto vaikuttaa konfliktien yleisyyteen: U:n ja L:n muotoiset pihat aiheuttavat vähemmän lasten välisiä konflikteja kuin neliön tai suorakulmion muotoiset. Myös oikeaan paikkaan sijoitettu seinä helpottaa leikkijöiden aluejakoja. Jos koulupihalla on syvennyksiä tai ulokkeita, ne määrittelevät lasten yleisesti hyväksymiä leikkipaikkoja sen mukaan, mihin tilaan mikin leikki parhaiten sopii. Tällöin eri leikit saavat luonnollista etäisyyttä toisistaan ja konfliktit vähenevät (Armitage 2001, 42–45.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tässä opinnäytetyössä havainnoin 1–3-luokkalaisten lasten vapaata välitunteileikkitoimintaa alakoululla syksyllä 2010 kuvaamani videomateriaalin pohjalta. Opinnäytetyöni tarkoitus on kuvailla välitunteileikkiä välituntitilanteissa. Tutkimuskysymykseni on: Millaisia leikkejä 1–3-luokkalaiset lapset leikkivät välitunneilla?

4.2 Tutkimusympäristö

Syksyllä 2010 suoritin Monikulttuurisuus-opintokokonaisuuden työharjoittelun eräässä pääkaupunkiseudun alakoululla. Työharjoittelujakson aikana suunnitelin ja pidin ensimmäisen luokan oppilaille toiminnallisia oppitunteja. Osallistuin myös 1–3-luokkalaisten välitunteileikkeihin ja ohjasin heille välitunteileikkitoimintaa. Lisäksi avustin 1–3-luokkalaisia esimerkiksi matematiikassa ja kuvaamataidossa.

Olin mukana hankkeessa, jossa koulutin yhdessä toisen sosionomiopiskelijan kanssa 5-luokkalaisista leikinopettajia 1–3-luokkalaisille. Tavoitteena oli saada aikaan koululaisten itsenäistä toimintaa noin 1–2 kertaa viikossa niin, että toiminta jatkuisi myös koulutuksen jälkeen. Hankkeen projektin kautta tutustuin sekä oppilaisiin että välituntipihaan ja moniin siellä leikittäviin leikkeihin.

Kymmenen työharjoitteluviikon aikana tutustuin suurimpaan osaan koulun 1–3-luokkalaisista oppilaista sekä edellä mainittuun hankkeeseen osallistuneisiin 5-luokkalaisiin. Sen tähden kyseinen alakoulun oli minulle tuttu ympäristönä. Työharjoitteluni jälkeen, marras-joulukuun vaihteessa, keräsin tutkimusmateriaalin alakoulun 1–3-luokkalaisten välitunneilla.

Välituntipihalla, jolla keräsin tutkimusmateriaalini, on mahdollisuus liikkua vapaasti kahdella pienellä harvakasvuisella metsäalueella, hiekkakentällä sekä

asfaltilla. Pihalla on liukumäki, kiipeilyteline ja irtoseinä esimerkiksi lumipallojen heittelyä varten. Piha-aluetta rajaavat matalat aidat, ja se on L:n muotoinen. Koko alakoulun oppilasmäärä on 280 ja 1–3-luokkalaista on 120. Päivän aikana on monta viidentoista minuutin pituista välituntia ja yksi puolen tunnin pituinen. Välitunneilla on aina kaksi koulun työntekijää välituntivalvojina. Keräsin tutkimusmateriaalin talvella, jolloin pihalla oli lunta ja matalia lumivuoria. Lapsille ei annettu koulun leikki- tai pelivälineitä välituntien ajaksi. Joskus lapset kuitenkin saattoivat tuoda omia välineitään kouluun.

4.3 Tutkimuksen toteutus ja aineistonkeruumenetelmä

Hirsjärvi (2004, 155) kokoaa listan laadullisen tutkimuksen ominaisuuksista. Niistä omaa tutkimustani luonnehtii erityisesti se, että tutkimussuunnitelmani on muotoutunut tutkimuksen edetessä ja että aineistoni on koottu luonnollisissa, todellisissa tilanteissa (1–3-luokkalaisten välitunneilla). Tutkimukseni lähtökohdaksi ei ole hypoteesien testaaminen vaan aineiston monitahoinen tarkastelu. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija. (Hirsjärvi 2004, 155.) Keräsin aineiston tähän tutkimukseen havainnoimalla ilman osallistumista, sillä tutkimuksen tiedonantajien ja tutkijan välinen vuorovaikutustilanne ei ole tiedonhankinnan kannalta tärkeä. Olin aineistoa kerätessäni ulkopuolinen ja osallistumaton tarkkailija. Aineistonkeruuni ei ollut piilohavainnointia, sillä tutkimuksen tiedonantajat (erään alakoulun 1–3-luokkalaisten) sekä heidän huoltajansa tiesivät 1–3-luokkalaisten osallistumisesta tutkimukseen, ja heiltä oli saatu havainnointiin lupa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81–82.) Tutkimus perustuu videoimalla keräämääni tutkimusmateriaaliin ja siitä tekemiini havaintoihin ja on ainutkertainen eikä toistettavissa.

Tutkimuksessani päädyin keräämään aineistoa videoimalla, koska se on selkeä tapa tallentaa tutkimusmateriaalia ja materiaaliin on helppo palata yhä uudestaan tarkistamaan asioiden kulkua ja tapahtumia. Videotallenteet sopivat tutkimuskysymykseen vastaamiseen, koska videokuvasta käy ilmi monta eri tekijää, kuten millaisia leikkejä lapset leikkivät, montako lasta leikkii keskenään, kuinka pitkään he leikkivät, millaisessa ympäristössä ja millä välineillä.

Tein alustavan tutkimussuunnitelman ja täytin tutkimuslupahakemuksen yhdessä opinnäytetyön ohjaajieni ja työharjoitteluohjaajani kanssa. Lähetin tutkimuslupahakemuksen opetusvirastoon ja sain tutkimusluvan kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä. Tämän jälkeen kirjoitin videokuvauksia varten yhdistetyn tiedotteen ja suostumuslomakkeen (LIITE 1). Tiedotteessa kerroin lyhyesti tutkimuksestani ja pyysin lupaa huoltajilta heidän lapsiensa videokuvaamiseen tutkimusta varten. Lomakkeen tekemiseen sain ohjaajieni lisäksi ehdotuksia myös koulun rehtorilta, jonka ehdotuksesta lisäsin tiedotteeseen ilmoituksen, että jos huoltaja ei anna suostumustaan lapsensa kuvaamiseen, lapsi ei voi osallistua kuvattaviin leikkituokioihin (LIITE 1).

Suostumuslomakkeet jaettiin jokaisessa 1–3 luokassa opettajan läsnä ollessa siten että jokainen oppilas sai oman tiedotteen kotiin vietäväksi. Poissa oleville oppilaille opettaja toimitti ne erikseen. Itse olin läsnä jokaisessa suostumuslomakkeen jakotilanteessa, jotka tapahtuivat kuukautta ennen videokuvausten aloittamista. Jokaisessa suostumuslomakkeen jakotilaisuudessa pidin aina koko luokalle ja opettajalle lyhyen informaatiotilaisuuden tulevasta tutkimuksestani.

Koska kyseisessä koulussa on myös oppilaita, joiden huoltajat ovat tulleet ulkomailta, kirjoitin lomakkeen myös englanniksi (LIITE 2). Kyseisten luokkien opettajilta saamani tiedon perusteella osasin jakaa englanninkielisen lomakkeen sitä tarvitseville.

Kyseisessä koulussa oli yhteensä 120 1–3-luokkalaista, joille kaikille jaettiin suostumuslomakkeet. Seuraavien kahden viikon aikana kävin keräämässä palautetut suostumuslomakkeet 1–3 luokkien opettajilta, joille oppilaat olivat palauttaneet ne. Näistä 98 lapsen huoltajat palauttivat allekirjoitetun suostumuslomakkeen, jossa he antoivat luvan lapsensa kuvaamiseen koulun välitunnilla. Kahdeksan lapsen huoltajat kielsivät lapsensa kuvaamisen. Neljätoista suostumuslomaketta jäi palauttamatta.

Tutkimustiedotteessa ja suostumuslomakkeessa esittämäni tavoitteet tutkimukselle muuttuivat opinnäytetyöprosessin aikana. Ennen videokuvauksia tarkoi-

tuksenani oli tarkastella, ohjata ja kehittää lasten leikkitoimintaa. (LIITE 1.) Lopulta tutkimukseni tavoitteeksi kuitenkin rajautui välituntileikkien kuvaaminen, koska toiminnallisen tutkimuksen toteuttaminen olisi ollut näin vähäisellä tutkimusmateriaalilla liian haasteellista.

4.4 Aineiston keruu

Suunnittelin videokuvauksen niin, että saisin mahdollisimman vakaata ja katkeamatonta kuvaa isosta lapsijoukosta. Kuvatessani en zoomannut lähelle tai vaihtanut äkillisesti kuvauskohdetta, vaikka pihalla oli meneillään muita mielenkiintoisia tapahtumia, vaan pitäydyn tunnollisesti yhdessä leikkivien lasten joukossa kerrallaan (Walsh, Bakir, Nesrin ym. 2007, 48–55). Kuvatessani jatkuvasti isoa lapsiryhmää etäältä lasten puhe ei kuulunut kameran mikrofoniiin. Huuhdahdukset kuitenkin kuuluvat videoissa.

Keräsin aineiston erään kaupungin alakoulun 1–3-luokkalaisten välituntipihalla viitenä eri päivänä kaksi viikkoa työharjoitteluni päättymisen jälkeen marrasjoulukuun vaihteessa 2010. Keräsin aineiston videokuvaamalla tavallisella videokameralla mini-DVD-levyille. Videokuvasin yhden 30 minuutin pituisen välitunnin ja kuusi 15 minuutin pituista välituntia, eli yhteensä 2 tuntia materiaalia. Videokuvatussa materiaalissa osa välituntipihasta jää videokuvan ulkopuolelle, mutta videokamera oli suunnattu sinne missä suurin osa oppilaista oli.

4.5 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa käytin laadullista sisällönanalyysia aineiston analysoimiseen. Kävin läpi aineiston, erotin ja merkitsin asiat, jotka liittyvät tutkimuskysymykseen, keräsin merkityt asiat yhteen ja luokittelin ne. Aineistolle ei tehty lainkaan alustavaa ryhmittelyä esimerkiksi tiedonantajien sukupuolen tai iän mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.), koska ikä ja sukupuoli ei ollut tutkimusaineiston perusteella selkeästi tunnistettavissa. Tutkimuksessani aineiston

analysointiin vaikutti se, että esiin tulleet leikit oli kuvattu etäältä ja lasten puheen kuuleminen videotallenteista hyvin sattumanvaraista.

Tallensin videoimani aineiston tietokoneen kovalevylle. Aineiston katselussa käytin sovelluksena CyberLinkin PowerDVD-videonkatseluohjelman ilmaista koeversiota. Aloitin aineiston analysoinnin katsomalla sen läpi kolme kertaa kokonaan saadakseni siitä kokonaiskuvan, ja tein samalla alustavia muistiinpanoja. Seuraavaksi purin koko videoimani kahden tunnin aineiston tapahtumat. Merkitsin jokaisen tapahtuman kuvauspäivän ja -ajan mukaan, jolloin pystyin helposti löytämään minkä tahansa kirjaamani havainnon ja katsomaan sen tarvittaessa uudelleen. Tämän jälkeen ryhmittelin samankaltaiset tapahtumat yhteen ja muodostin näistä seitsemän yläkategoriaa ja yhden yhdistävän kategorian. Alla esitän esimerkkinä ryhmittelyn niistä videomateriaalista tekemistäni havainnoista joiden yläkategoriaksi muodostui kategoria 2 Riehumisleikit:

- 2 lasta tappelevat leikisti (1 havainto)
- 4 lasta leikkii vuorenvalloitusta (1 havainto)
- 1 lapsi taklaa leikisti toisen lapsen (1 havainto)
- Kahden pojan keskinäistä leikillistä läimintää (1 havainto)
- 4 lasta tönii toisiaan leikillään (5 havaintoa)
- 2 poikaa nyrkkeilevät leikisti. (1 havainto)

Ryhmittelyn tuloksena nousi seitsemän yläkategoriaa, jotka olivat:

- 1 Vauhdikkaat leikit
- 2 Riehumisleikit
- 3 Kiipeilyleikit
- 4 Pallohippaleikit
- 5 Mäenlaskuleikit
- 6 Lumenkäsittelyleikit
- 7 Konttausleikit

4.6 Tutkimustulosten luotettavuus ja eettisyys

Johtopäätöksissä tulee pyrkiä puolueettomuuteen, mikä tarkoittaa tutkijan oman uskonnon, poliittisen asenteen, kansalaisuuden ja iän vaikutuksen minimoimista siihen miten hän kuulee ja havainnoi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136). Tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei luovuteta ulkopuolisille ja tietoja tulee käyttää vain luvattuun tarkoitukseen. Tutkimustiedot tulee järjestää siten, että osallistujien nimettömyys taataan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Kun tutkimusaineiston keräämisessä on luvattu aineistossa esiintyvien henkilöiden anonymiteetti, myös tuloksia julkistettaessa on huolehdittava siitä ettei heidän henkilöllisyytensä paljastu (Eskola & Suoranta 1998.)

1–3-luokkalaisten vanhemmille lähettämälläni suostumuslomakkeella sain 98 lapsen vanhemmilta luvan lapsensa välituntileikin videokuvaukseen. Koulun rehtori neuvoi minua kirjoittamaan suostumuslomakkeeseen (LIITE 1), ettei lapsi voi osallistua kuvattaviin leikkeihin, jos häneltä puuttuu huoltajiensa suostumus olla videokuvattavana. Lomakkeessa ilmoitin hävittäväni kuvaamani aineiston opinnäytetyöni valmistuessa. Kuvausten aikana kerroin avoimesti videokuvaukseni tarkoituksesta, jos joku sitä kysyi. Tiedotin henkilökohtaisesti videokuvaukseni tarkoituksesta 1–3-luokissa sellaisten oppituntien alussa, jolloin kaikki oppilaat (mahdollisia poissaoloja lukuun ottamatta) olivat paikalla. Tutkimuksen eettisyyttä lisää kuitenkin se, että videokuvasin 1–3-luokkalaisia lapsia kaukaa, ja siksi lapset eivät ole selkeästi tunnistettavissa tämän tutkimuksen videokuvamateriaalista.

Koska 1–3-luokkalaisia oli 120 ja olin saanut videokuvaukseen luvan vain 98 lapsen vanhemmilta, on mahdollista että joku videokuvaamistani lapsista oli sellainen, jonka kuvaamiseen minulla ei ollut lupaa. Tutkimuksen eettisyyttä lisää kuitenkin se, että videokuvasin 1–3-luokkalaisia lapsia kaukaa, ja siksi lapset eivät ole selkeästi tunnistettavissa tämän tutkimuksen videokuvamateriaalista. Tarkoitukseni oli materiaalia kuvatessani pyytää kohteliaasi kuvausrauhaa jos joku välituntipihalla olevista lapsista tulisi juttelemaan tai heilumaan kameran eteen. Käytännössä kuitenkin osoittautui liian vaivalloiseksi alkaa jatkuvasti kehottaa lapsia pois kameran läheisyydestä. Niinpä annoin lasten tulla ja mennä

vaikka he välillä olivat hyvinkin lähellä kameraa ja mahdollisesti tunnistettavissa kuvasta tai siitä mitä he puhuivat kameran läheisyydessä ollessaan. Toisaalta koska olin tiedottanut kuvauksista niin 1–3-luokien oppilaille kuin heidän vanhemmilleen ja opettajilleenkin, jokaisella oppilaalla oli myös itsellään mahdollisuus valita tuleeko sille alueelle, johon olin kohdistanut kamerani. Kuvatessani asetuin aina sellaiseen paikkaan josta minut oli helppo nähdä ja huomata minun kuvaavan videokameralla. Tässä opinnäytetyössä ei paljasteta mitään sellaisia tietoja, mikä paljastaisi tutkimuksen toteutuspaikkana olleen alakoulun.

Välituntipihalla olleet lapset saattoivat silminnähden reagoida läsnäolooni ja siihen että videokuvasin heitä. Tyypillisiä reaktioita oli kameraan päin osoittelu tai suoraan minulle kuvaamiseni tarkoitusperistä esitetyt kysymykset. On myös mahdollista, että jotkut videokuvaamistani lapsista ovat tietoisesti esiintyneet kameralle, jolloin heidän käyttäytymisensä olisi ollut ratkaisevasti erilaista jos en olisi ollut paikalla kuvaamassa. Kattavamman kuvan saamiseksi 1–3-luokkalaisten välituntileikeistä olisi hyvä saada vertauskohtia välitunteihin myös muina vuodenaikoina kuin talvella.

5 TULOKSET

Tässä tutkimuksessa haettiin vastausta siihen, millaisia leikkejä 1–3-luokkalaisten lapset leikkivät välitunneilla. Tutkimuksella pyrittiin lisäämään tietoa tutkittavan koulun 1–3-luokkalaisten lasten välituntileikeistä.

5.1 Vauhdikkaat leikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella vauhdikkaita leikkejä kuvasivat lasten hyppäminen lumikasan päältä alas, kuperkeikkojen tekeminen, vyöryminen rinnettä alas ja juokseminen lumivuoren harjannetta pitkin. Lapset tekivät tasapainoisia hyppyjä alas lumista mäkeä tai joskus kaatuilivat yrittäessään hypätä yhdellä hyppäyksellä alas mäkeä. Lapset vyöryivät eteenpäin makuuasennossa kylki edellä lyhyitä matkoja erilaisissa paikoissa tietä tai lumivuoren rinnettä pitkin. Vyörymispaikkojen jyrkkyys vaihteli paljon: joskus lapset vyöryivät tasaisella maalla, joskus taas miltei putosivat alaspäin vyöryessään. Lasten juokseminen oli usein hyvin vauhdikasta ja taitavaa esimerkiksi lumivuorten epätasaisissa rinteissä ja niiden harjanteilla. Toisinaan lasten tasapaino petti ja he saattoivat kompastella. Kuperkeikkoja tehtiin yleensä siellä, missä lumi oli pehmeää. Lasten kuperkeikat olivat yleensä yksittäisiä eikä niitä jääty tekemään useita kertoja peräkkäin.

5.2 Riehumisleikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella riehumisleikkejä kuvasivat lasten keskinäinen leikillinen läimiminen, tappeleminen leikisti, taklaaminen, töniskeminen sekä nyrkkeileminen. Kaikki nämä toiminnot olivat leikillisiä eikä niissä siis vahingoitettu ketään. Jos töniminen yltyi sen näköiseksi, että joku saattaisi loukkaantua, tuli välituntivalvoja paikalle rauhoittamaan tilannetta. Lapset myös tönivät toisiaan alas lumivuorelta.

Lapset eivät kohdistaneet läimintää kasvoihin. Leikisti tappelevilla lapsilla saattoi olla seurassaan lapsi, joka tarkkaili leikki-tappelua vierestä. Kummatkin leikki-tappelijat kohdistivat iskuja toinen toisiinsa. Leikki-tappelussa ei ollut selkeää päätöstä, jossa jompikumpi olisi lopullisesti hävinnyt tai voittanut, vaan tappelu ja jatkui tasapuolisena, kunnes lapset lopettivat leikki-tappelon ja lähtivät tekemään jotakin muuta. Taklaamiset tapahtuivat yleensä pehmeissä, lumisissa rin-teissä, ja ne johtivat joskus taklatun lapsen kaatumiseen. Lapset töniskelivät toisiaan yleensä hyvin kevyesti. Joskus sama lapsi tönä yhtä lasta useita kertoja peräkkäin.

Töniskelyä tapahtui kaikkialla, missä tutkimusmateriaali kuvattiin, mutta lumivuorella töniskelyä tapahtui keskimääräistä enemmän silloin, kun monta lasta yritti päästä saman lumivuoren huipulle ja pysyä siellä tönimällä toisia lapsia pois. Tätä riehumisleikkiä tässä tutkimuksessa kutsutaan vuorenavloituksiksi.

5.3 Kiipeilyleikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella kiipeilyleikkejä kuvasivat kiipeily isolla kivellä, kiipeilytelineessä ja lumivuorella. Iso kivi oli hyvin suosittu kiipeilypaikka, mutta välillä välituntivalvoja ohjasi käsimerkein lapsia pois kiven päältä, etenkin jos lapset seisoskelivat sen päällä. Kivi oli lähes kaksi metriä korkea ja melko jyrkkä kiivettävä, mutta siitä huolimatta lapset melko usein kiipeilivät kivellä. Myös kiipeilyteline oli suosittu kiipeilypaikka. Siinä oli puolapuut, ja sen yläosa koostui verkosta, jonka päälle saattoi mennä istumaan. Kiipeilytelineen viereen oli kasattu lumivuori, jonka päältä lapset siirtyivät telineeseen.

Koulun pihalla oli useita lumivuoria, joiden korkeus vaihteli yhden ja kahden metrin välillä. Lumivuorten seinämät olivat loivia, eikä missään ollut suuren pu-toamisen vaaraa. Lumivuorilla lapset käyttivät välillä käsiään apuna kiivetäkseen eteenpäin. Puusta ja metallista rakennetun liukumäen laskemisen yhteydessä oli havaittavissa myös rimpuilua. Rimpuilu tapahtui liukumäen yläpäässä, jossa oli poikittainen puola metrin korkeudella liukumäen yläpäästä. Rimpuilu oli roikkumista puolassa ylösalaisin, ikään kuin voltin tekemistä puolan ympäri.

Usein puolan ympärillä rimpuileva lapsi jäi puolan päälle roikkumaan siten, että pää osoitti alaspäin toiselta puolelta puolaa, jalat toiselta puolelta.

5.4 Hippaleikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella hippaleikkejä kuvasivat pallohippa ja hippa. Pallohippassa lapset heittivät palloa toisia leikkijöitä kohti ja pyrkivät osumaan heihin. Pallohippaan osallistuvien määrä vaihteli kahdeksan ja viidentoista lapsen välillä. Pallohippa kesti yleensä koko välitunnin ajan. Pallohipan aikana se lapsi, joka piteli palloa hallussaan, pyrki osumaan jotakin pallohippassa mukana olevaa lasta heittämällä palloa toista lasta kohti. Pallohipaksi ei välttämättä joutunut se, johon pallo oli viimeksi osunut vaan pallon otti se leikkijä joka ensiksi ehti heitetyn pallon luo. Pallohippaleikeissä ei ollut keskeistä se, keneen osui tai kuka jäi pallohipaksi. Tärkeämpää oli, että heittäjä sai yrittää osua toisiin lapsiin, jotka yrittivät väistää heitettyä palloa. Hipassa osa leikkijöistä oli kiinniot-tajia ja osa kiinniotettavia. Hipassa kiinniotettavat lapset esittivät liito-oravia.

5.5 Mäenlaskuleikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella mäenlaskuleikkejä kuvasivat laske-minen koulun pihalle rakennettua liukumäkeä sekä lumivuorta pitkin alas. Mä-keä oli tavallisesti laskemassa neljästä kahdeksaan lasta, jotka laskivat jokainen vuorollaan. Mäen laskettuaan lapsi siirtyi mäen alapäästä takaisin jonoon mäen yläpäähän odottamaan seuraavaa laskuvuoroa. Lumivuoren rinnettä alas laski-essaan lapset joskus törmäilivät toisiinsa ja kasaantuivat hetkeksi toistensa päälle. Siitä huolimatta laskeminen sujui eteenpäin eivätkä lapset lopettaneet laskemista. Kaikessa mäenlaskussa laskeminen kesti pitkään; joskus koko väli-tunnin, joskus puolet välitunnista.

5.6 Lumenkäsittelyleikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella lumenkäsittelyleikkejä kuvasivat lumilohkareiden hajottaminen, lumikimpaleiden kantaminen ja lumen heittäminen. Lapset hajottivat lumilohkareita heittämällä tai pudottamalla ne maahan. Lohkareet olivat usein niin suuria, että lapselta vaati voiman ponnistuksia saada lohkar nostetuksi ylös. Lumikimpaleita kannettiin lyhyitä matkoja ja kantaminen päättyi joskus lumikimpaleen hajottamiseen. Lunta heitettiin ylöspäin ja eteenpäin. Heitettävän lumen laatu vaihteli kiinteistä kokkareista pehmeään lumeen, joka hajosi ilmassa. Lapset heittelivät lunta sellaisessa muodossa kuin sitä löytyi lumikasoista välituntipihalta.

5.7 Konttausleikit

Tämän tutkimuksen analyysin perusteella konttausleikkejä kuvasivat lasten konttaaminen erilaisissa paikoissa välituntipihalla. Lapset konttasivat välillä useita minuutteja edestakaisin tasaisella, lumisella maalla. Joskus lapset saattoivat kontata lumivuoren rinnettä alas. Yleensä lapset konttasivat vain lyhyitä matkoja, kuten rinnettä alas tullessaan, minkä jälkeen he jatkoivat matkaa kävellen tai juosten.

5.8 Yhteenveto keskeisistä tuloksista

Lapset olivat usein taitavia liikkumisessa vauhdikkaasti, vaikka välillä kaatuilivatkin. Lapset tönivät ja löivät toisiaan siten, että toiseen ei sattunut kovasti. Lasten keskinäinen töniminen oli melkein aina molemminpuolista. Kiipeillessään lapset usein pyrkivät pääsemään jonkin korkean rakennelman päälle, mutta välillä he kiipesivät myös matalissa paikoissa. Hipoista yleisin oli pallohippa ja sitä pelattiin siten, että hipaksi vaihtui se henkilö joka ehti pallon luo sen jälkeen kun pallo oli heitetty, vaikkei pallo olisi heitettäessä osunut keneenkään. Tavallisessa hipassa kiinniotettavat esittivät liito-oravia. Mäenlaskussa lapset olivat paljon läheisessä kontaktissa toisiinsa ja jaksoivat laskea uudestaan kerta toisensa

jälkeen. Mäenlasku kesti usein koko välitunnin ajan. Lumenkäsittelyleikeissä lumen käsittely kesti yleensä vain pienen hetken, jonka jälkeen siirryttiin leikkimään jotain muuta. Konttaamisleikit olivat joko lyhyitä etenemisiä esimerkiksi lumivuoren rinnettä eteenpäin, tai sitten pitkäkestoisia konttaamisrupeamia tasisella maalla. Kaikista leikkikategorioista suurin yhtäaikainen osallistujamäärä oli pallohipassa ja mäenlaskussa.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Johtopäätökset

Tutkimuksessa tutkimuskohteena olleen koulun 1–3-luokkalaisten lasten välitunteihin liittyi monia erilaisia leikin muotoja. Tämän tutkimusaineiston analyysissä syntyneiden leikin kuvausten pohjalta syntyi seitsemän kategoriaa: Vauhdikkaat leikit, Riehumisleikit, Kiipeilyleikit, Hippaleikit, Mäenlaskuleikit, Lumenkäsittelyleikit ja Konttausleikit.

Huotari (2009, 43) progradu -tutkielmassaan tuo esiin että 2-luokkalaiset kertoivat leikkivänsä perinneleikeistä yleisimmin kirkkistä, pukista (pukkitaistelu), vaklaamista, tervapataa ja Kuka pelkää jäämiestä -leikkiä. (Huotari 2009, 43). Tämän tutkimuksen tuloksissa ei ilmennyt mitään edellä mainituista perinneleikeistä. Tulosten mukaan välitunneilla ei myöskään ilmennyt lasten keskinäistä laululeikkiä, joka on Marshin (2001, 93) mukaan ystävyysryhmissä tapahtuvaa toimintaa, joka usein parantaa eri kulttuureista tulevien lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Sääntöleikeissä leikki rakennetaan yksiselitteisten kaikkia koskevien sääntöjen varaan Kalliala (2006, 201–202). Tämän tutkimuksen tuloksissa ei ilmennyt esimerkiksi peiliä, väriä tai piilosilla oloa, jotka Kalliala (2006) mainitsee esimerkkeinä sääntöleikeistä. Ainoat havaitut sääntöleikit olivat tavallinen hippa eli pallohippa.

Leikin sujumiseksi aikuisen on tärkeää puuttua leikkiin esimerkiksi silloin, kun leikkivälineistä tulee riitaa tai kun sattuu kiusaamistapauksia (Hännikäinen 1992, 42–44) Tämän tutkimuksen tutkimusmateriaalissa ilmenee välituntivalvojien puuttumista tilanteisiin, joissa leikki saa riskialttiita muotoja kuten liian korkealle kiipeämistä tai liian kovaa toisen lapsen tönimistä.

Tutkimukseni havaintomateriaalin perusteella välituntipihan lumivuoret oli kasattu tasaisiksi, mataliksi rivistöiksi. Tutkimuksen aikana pohdin myös sitä miten lasten välitunteileikki olisi muuttunut, jos lumivuoret olisi kasattu korkeammiksi.

Olisiko se vähentänyt liikaa lasten turvallisuutta? Olisiko se parantanut lasten mahdollisuuksia välitunteihin?

Tutkimustuloksissa ilmenneistä leikeistä pallohippaan ja liukumäen laskuun osallistui lapsia jotka leikkivät kyseisiä leikkejä toistensa läheisyydessä. Välillä pallohipan ja liukumäen laskijat leikkivät samalla alueella, jolloin lapsia oli enimmillään yli kaksikymmentä halkaisijaltaan alle 20 metrin kokoisella alueella. Sellaisissakin tilanteissa lasten leikit sujuivat keskeytyksettä koko välitunnin ajan. Tutkimuskohteena olleen koulun välituntipiha, jolla videokuvasin tutkimusmateriaalini, oli L:n muotoinen, mikä Armitagen (2001, 42–45) mukaan auttaa leikkijöitä sopuisasti jakamaan alueen. Eri kuvauskertoina kuvasin välituntipihan eri osia, mistä käy ilmi että välituntipihaalla oli monta erillistä paikkaa, joissa lapset viettivät välituntejaan.

Hjorthin (1996) mukaan leikin sujuvuuteen vaikuttaa paljon, onko leikkiin mukaan tuleminen esteetöntä kaikille mukaan haluaville, vai määrääleekö joku leikkijöistä, kuka saa olla mukana ja kuka ei (Hjorth 1996, 143, 144). Opinnäytetyöni tutkimusmateriaalista käy ilmi että leikkijöiden aktiivisuus vaihteli, sillä leikkiin sai liittyä ja leikistä poistua milloin halusi. Esimerkiksi pallohippa tai mäenlasku kestivät yleensä koko välitunnin tai ainakin suurimman osan siitä, mutta kaikki lapset eivät välttämättä osallistuneet leikkiin koko sen keston ajan.

Lapsikeskeisessä pedagogiikassa ajatellaan, että kasvattajien ja opettajien liian voimakas puuttuminen lapsen oppimistapahtumaan voi häiritä lapsen luonnollisia kehitysprosesseja. Kasvattajien tulisi antaa tilaa kunkin lapsen omalle tavalle toimia ja oppia. Lapsilähtöisyydessä on kuitenkin vaarana liian voimakas usko lasten kykyihin, potentiaaliin ja luonnolliseen kasvuun. (Rouvinen 2007, 44–47.) Tämän tutkimuksen tulosten perusteella 1–3-luokkalaisten lapset saivat välitunneilla tehdä vapaasti, mitä halusivat, kunhan eivät toiminnallaan aiheuttaneet häiriötä tai vaaraa kenellekään. Tutkimusta tehdessäni kiinnostuin kysymyksestä, miten 1–3-luokkalaisten välitunteja voi kehittää niin, että ne tukevat lasten luonnollisia kehitysprosesseja. ja minkälainen välituntipiha antaa sopivasti tilaa kunkin lapsen omalle tavalle toimia ja oppia. Näihin asioihin vaikuttavat esimerkiksi välituntipihaalla käytössä olevat leikkivälineet, kiipeilytelineet, liukumäet, ja

metsäalueet. Toinen suositeltava tutkimisen aihe on, ovatko kasvattajat välitunneilla aktiivisesti mukana lasten leikeissä ja millä tavalla.

Tutkimukseni tulosten perusteella lapset käyttivät leikissään apuvälineenä mm. palloa, liukumäkeä, kiipeilytelinettä, lumivuorta, isoa kiveä ja lunta (käsiteltävänä materiaalina). Tutkimukseni havaintomateriaalisessa ei esiinny esimerkiksi lapioita tai liukureita. Tutkimukseni aikana kiinnostuin siitä miten leikkivälineet vaikuttavat lasten leikkiin. Jatkotutkimuksessa olisi suositeltavaa selvittää, millaisia leikkivälineitä lapset käyttävät välitunneilla, mitä välineitä he itse haluaisivat käyttää sekä miten leikkivälineet vaikuttavat esimerkiksi vahinkojen sattumiseen lapsille tai lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen, kehitykseen ja välitunti-leikin hauskuuteen lasten kokemana. Leikkivälineisiin liittyy aina valta- ja vastuukysymyksiä välineiden hankintaan ja niiden käytön valvontaan liittyen. Käytännön ratkaisuja tällaisiin valta- ja vastuukysymyksiin olisi myös hyödyllistä tutkia.

Tutkimusta tehdessäni tulin pohtineeksi, olisiko hyvä jos vanhemmilta perittäisiin vuosittainen leikkivälinemaksu, esimerkiksi 5 euroa lasta kohden. Rahoilla hankittaisiin koululle esimerkiksi liukureita, lapioita, hyppynaruja ja palloja, joita lapset saisivat käyttää välitunneilla. Eräässä hankkeessa koulutettiin 5-luokkalaisista 1–3-luokkalaisten leikinopettajia. Hankkeeseen oli oma pieni budjetti, jolla hankittiin leikkivälineitä leikinopettajien ohjauksessa olevien koululaisten välitunneille. Sain itse olla havainnoimassa tuon hankkeen toteutumista ja näin, että lapset todella käyttivät käsillä olevia välineitä kuten hyppynaruja ja palloja.

Sen selvittämiseksi mitä välineitä 1–3-luokkalaisten välitunneille kannattaisi hankkia, voisi olla hyödyllistä tarkkailla koulun omien välineiden (esim. pallojen tai hyppynarujen) käyttöä eri alakoulujen välitunneilla ja tehdä koulujen välistä vertailua välineiden vaikutuksesta leikkiin.

Tutkimuksen kannalta olisi hyödyllistä käyttää metodista ja tutkimusaineistoon liittyvää triangulaatiota, mikä tarkoittaa, että käytettäisiin kahta eri metodologiaa (videokuvaus ja haastattelu) sekä haastateltaisiin kahta eri tiedonantajaryhmää

(esimerkiksi lasten huoltajia ja koulun opettajia) (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144–145).

Tutkimuksen tulosten joukossa ei ole havaintoa lapsien kanssa leikkivistä aikuisista. Ollessani työharjoittelussa alakoululla, jonka välituntipihalla keräsin tutkimusmateriaalini, osallistuin paljon lasten leikkeihin samalla niitä ohjaten, mutta koko ajan lasten toiveita kuunnellen. Siksi suosittelisin jatkotutkimuksen aiheeksi sen selvittämistä, leikkivätkö aikuiset 1–3-luokkalaisten kanssa heidän välitunneillaan, ja jos leikkivät niin mitä, millä tavalla ja kuinka usein.

6.2 Oma ammatillinen kasvuni

Olen oppinut paljon siitä, miten tehdään tutkimusta ja tuotetaan tieteellistä tietoa. Opinnäytetyöni oli aluksi rakenteeltaan esseemäinen, ja tein siinä paljon omia tulkintojani, mutta ohjauksen kautta aloin saada analyyttisempää ja objektiivisempää näkökulmaa tutkimuksen tekemiseen. Opinnäytetyöprosessin on kasvattanut taitoani tarkastella tieteellisiä tutkimuksia kriittisemmässä ja objektiivisemmässä valossa. Tutkimuksen eettisyyden vaatimus on etenkin virallisten lupa-asioiden hoitamisen kautta tuonut minulle uutta ymmärrystä siitä, millä tavalla tiedonantajien oikeudet tulee tutkimusprosessissa huomioida.

Opinnäytetyöprosessin aikana käytäntöpainotteinen tutkimuksellinen osaamiseni on kehittynyt ja olen oppinut tuottamaan uutta tietoa (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010). Tietämykseni 1–3-luokkalaisten lasten välitunteileikeistä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä selkiytyi tutkimusprosessin aikana. Tutkimusta tehdessäni olen tuottanut uutta tietoa siitä millaisia leikkejä lapset leikkivät välitunneilla talvisin ja miten he hyödyntävät ympäristön tarjoamia erilaisia mahdollisuuksia. Olen oppinut paremmin arvioimaan lapsessa ja lapsen ympäristössä olevia leikin luontoa muovaavia tekijöitä varhaiskasvatukseen suuntautuneen sosiaalialan ammattilaisen näkökulmasta ja innostukseni päästä vaikuttamaan näihin tekijöihin on kasvanut.

Tutkimuksessani 1–3-luokkalaisten leikin havainnoimisen seurauksena mieleeni on palautunut omia lapsuuden leikkikokemuksiani ja olen alkanut ymmärtää laajemmin mitä nuo kokemukseni ovat minulle merkinneet. Olen myös oppinut paremmin havaitsemaan, jos joku asia on lapselle suuri ihmetyksen ja mielenkiinnon aihe enkä enää niin helposti sivuuta sellaisia asioita yhdentekevinä.

LÄHTEET

- Aarniola, Päivi 2009. Leikki koulussa kolmasluokkalaisten kokemana. Pro-gradututkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Airas, Christel & Brummer, Kaarina 2006. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) *Pesästä Lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY, 162–183.
- Armitage, Marc 2001. The ins and out of school playground play: children's use of play spaces. Teoksessa Julia C. Bishop ja Mavis Curtis (toim.) *Play today in the primary school playground*. Englanti: Open University Press, 37–57.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Frost, Joe L. 2009. *A history of children's play and play environments. Toward a Contemporary Child-Saving Movement*. New York & Lontoo: Routledge.
- Grönholm, Inari 2004. Koulun piha leikin ja oppimisen paikkana. Teoksessa Liisa Piironen (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Porvoo: WS-Bookwell Oy, 328–339.
- Helkama, Klaus 2006. Lapsen moraalien kehitys. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) *Pesästä Lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY, 121–135.
- Heurlin-Norinder, Mia 2005. *Platser för lek, upplevelser och möten. Om barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden*. Tohtorin väitöskirja. Tukholma: Lärarhögskolan.
- Hintikka, Maija 2009. Leikki, lapsuuden tärkein asia. Teoksessa Timo Jantunen, & Raija Lautela (toim.) *Kuningasvuosi. Leikin kultta-aika*. Helsinki: Tammi, 140–163.
- Hirsjärvi, Tuija; Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula 2004. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hjorth, Marie-Louise 1996. *Barns tankar om lek. En undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan*. Tukholma, Ruotsi: Almqvist & Wiksell internationall.

- Huotari, Liisa 2009. Toisluokkalaisten käsityksiä leikistä koulussa. Helsinki: Helsingin yliopisto. Pro-gradututkielma.
- Hännikäinen, Maritta 1992. Saako leikkiä ohjata? *Lastentarha* (5), 42–44.
- Jantunen, Timo 2009. Lapsen maailma. Teoksessa Timo Jantunen, & Raija Lautela (toim.) *Kuningasvuosi. Leikin kultaa-aika*. Helsinki: Tammi, 8–15.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Helsinki: Gaudemus.
- Kalliala, Marjatta 2006. Korvaamaton leikki. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) *Pesästä Lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY, 184–209.
- Kalliala, Marjatta 2010. Leikkivä lapsi. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) *Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy, 113–129.
- Kangas, Seija 2008. Sateenvarjon alla. Etnografinen tutkimus lasten vuorovaihtuksesta ja leikistä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Karimäki, Reeli 2005. Kuvitellut ja todelliset leikkipaikat. Teoksessa Helena Saarikoski (toim.) *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 106–129.
- Kyttä, Marketta 2003. Children in outdoor contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Espoo: Helsinki University of Technology. Center of Urban and Regional Studies.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a. 7–9-vuotiaan kasvu ja kehitys. Viitattu 18.3. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/7_9_vuotias/
- Marsh, Kathryn 2001. It's not all Black or white: the influence of the media, the classroom and immigrant groups on children's playground singing games. Teoksessa Julia C. Bishop ja Mavis Curtis (toim.) *Play today in the primary school playground*. Englanti: Open University Press, 80–97.
- Näre, Sari 2010. Kouluikäinen tyttö. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) *Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy, 43–58.

- Opetusministeriö. Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu. Liikuntapaikkajulkaisu. Helsinki: Rakennustieto oy.
- Pirttimaa, Raija & Pulkkinen, Lea 2004. Koulupäivän eheyttäminen koulukulttuurin muutostekijänä. Teoksessa Leevi Launonen & Lea Pulkkinen (toim.) Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria. Jyväskylä: PS-kustannus, 79–90.
- Pulkkinen, Lea & Launonen, Leevi 2005. Eheytetty koulupäivä. Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Helsinki: Edita.
- Rouvinen, Ritva 2007. Tässä työssä yhdistyy kaikki. Lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Samuelson, Ingrid P; Carlsson Asplund, Maj 2012. The Playing Learning Child: Towards a Pedagogy of early Childhood. Teoksessa Iram Siraj-Blathford ja Aziza Mayo (toim.) Early Childhood Education Volume 2. Implications for Early Childhood Curriculum and Pedagogy. Los Angeles | London | New Delhi | Singapore | Washington DC: Sage Library of Educational Thought and Practice, 203–222
- Schmitt, Florence 2006. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä Lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 298–326.
- Sinkkonen, Jari 2010. Kouluikäinen poika. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy, 31–42
- Smidt, Sandra 2011. Playing to learn. The role of play in the early years. Lontoo ja New York: Routledge.
- Smith, Peter K. 2010. Children and Play. West Sussex, Englanti: Wiley-Blackwell.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010. ECTS -kompetenssit. Viitattu 19.4.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turkka, Seppo 2006. Koulussa kasvamassa isoksi ja ehjäksi. Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä Lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 269–288.

Walsh, Daniel J; Bakir, Nesrin; Lee, Tony Byungho; Chung Ya-hui ym. 2007. Using digital video in field-based research with children: A primer. Teoksessa Amos J. Hatch Early childhood qualitative research. New York: Routledge, 48–64.

LIITE 1: Videoinnin tiedotus- ja suostumuslomake

VIDEONAUHOITUKSET VÄLITUNNEILLA JA OPPITUNNEILLA

Olen Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin yksikön sosionomi (AMK) – opiskelija ja lähihoitaja Jami Lithovius ja teen työharjoitteluni aikana 20.9. - 12.11.2010 videonauhoituksia välitunneilla ja oppitunneilla eräällä ala-asteella. Nauhoituksia käytetään opinnäytetyöni tutkimusaineistona. Tutkimuksen otsikko on **Lasten vapaan leikin yhdistäminen koulun opetussuunnitelman mukaiseen pedagogiikkaan**. Tutkimus liittyy Koulu lapsen hyvinvointia tukemassa – projektiin, jossa Diakonia-ammattikorkeakoulu tekee yhteistyötä Päivänkehrän koulun ja erään ala-asteen kanssa. Tutkimukseen on haettu lupa opetusvirastolta. Tarvitsen myös teiltä, ala-asteen oppilaiden vanhemmilta, luvan oppilaiden videointiin. Jos oppilas ei saa olla kuvattavana, hän ei voi osallistua kuvattaviin leikkihetkiin.

Tutkimuksen tarkoituksena on ohjata, tarkastella ja kehittää lasten leikki- ja ryhmätoimintaa välitunneilla sekä opetustilanteissa, joissa opettaja käyttää erilaisia leikinohjausmenetelmiä. Tutkimuksessa pyritään edistämään lasten ja varhaisnuorten osallisuutta koulukontekstissa yhdistämällä koulun pedagogiikkaa lasten vapaaseen leikkitoimintaan sekä ohjaamalla ja kehittämällä yhteistä leikkitoimintaa eri luokilta ja eri kulttuuritaustoista tuleville lapsille.

Nauhoituksia käytetään vain tutkimusaineistona. Oppilaat ovat nimettöminä tutkimuksessa. Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Vastaan mielelläni kysymyksiin tutkimustani koskien.

SUOSTUMUS LASTEN VIDEOINTIIN OPPITUNNEILLA JA VÄLITUNNEILLA

Lapseni saa osallistua videokuvaukseen väli- ja oppitunneilla (merkitse vaihtoehto ruksilla):

Kyllä ___ Ei saa ___

Paikka ja aika:

Allekirjoitus:

Huoltaja 1 _____ Huoltaja 2 _____

Nimen selvennys:

Huoltaja1 _____ Huoltaja 2 _____

Jami Lithovius

jami.lithovius@student.diak.fi

puh: 044-2643081

LIITE 2: Videoinnin tiedotus- ja suostumuslomake (in english)

VIDEO RECORDINGS ON SCHOOLDAYS DURING BREAKS AND CLASSES (videonauhoitukset välitunneilla ja oppitunneilla)

I'm a student from Diaconia university of applied sciences. I have practical training 20.9.-20.11.2010 in an elementary school. I will record school classes and breaks with a videocamera 'till the end of school year 2010. I will use the recorded videos in the research for my thesis. The name of the thesis is: **Combining children's free play with the school's pedagogy**. My research is part of a project: Koulu lapsen hyvinvointia tukemassa (= School supporting child's welfare), and an elementary school is working together with Diaconia university of applied sciences. The education department of the city of Helsinki has granted a permission for this research. I also need a permission from you, the parents of the children who go to an elementary school, to record the students with a videocamera. If a student doesn't have a permission to be video recorded, then that student can't take part to the video recorded play events of the children.

The purpose of the study is to lead, examine and improve the play activities of children during the school classes and – breaks, where the teacher uses different methods of leading the playing of the children. The research is aiming to increase the participation of the school children by combining childrens free play with school pedagogy and by developing and leading collective playing activities for children of different ages that come from different cultures.

The video recordings are used only as a research material. The names of the students are not shown in the research. The recorded video material is deleted after the research is finished.

I will answer gladly to any questions about my research:

Jami Lithovius

jami.lithovius@student.diak.fi

phone: 044-2643081

PERMISSION TO RECORD THE STUDENTS DURING SCHOOL CLASSES AND – BREAKS (suostumus lasten videointiin oppitunneilla ja välitunneilla)

My child can participate in the video recordings during school classes and – breaks. (Lapseni saa osallistua videokuvaukseen väli- ja oppitunneilla (merkitse vaihtoehto ruksilla):

Yes___

No___

(Write your signature on the other side of the paper, please.)

Signature (allekirjoitus):

Guardian (Huoltaja)1 _____

Guardian (Huoltaja) 2 _____

Print name (nimenselvennys):

Guardian (Huoltaja)1 _____

Guardian (Huoltaja) 2 _____

THE SAME INFORMATION IN FINNISH (sama tiedote suomen kielellä):

Olen Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin yksikön sosionomi (AMK) – opiskelija ja lähihoitaja Jami Lithovius ja teen Monikulttuurisuus - työharjoitteluni Mellunmäen ala-asteella 20.9. - 12.11.2010 välisenä aikana. Vuoden 2010 loppuun mennessä teen videonauhoituksia Mellunmäen ala-asteella välitunneilla ja oppitunneilla. Nauhoituksia käytetään opinnäytetyöni tutkimusaineistona. Tutkimuksen otsikko on **Lasten vapaan leikin yhdistäminen koulun opetussuunnitelman mukaiseen pedagogiikkaan**. Tutkimus liittyy Koulu lapsen hyvinvointia tukemassa – projektiin, jossa Diakonia-ammattikorkeakoulu tekee yhteistyötä Päivänkehrän koulun ja Mellunmäen ala-asteen kanssa. Tutkimukseeni on haettu lupa opetusvirastolta. Tarvitsen myös teiltä, Mellunmäen ala-asteen oppilaiden vanhemmilta, luvan oppilaiden videointiin. Jos oppilas ei saa olla kuvattavana, hän ei voi osallistua kuvattuihin leikkihetkiin. **Tutkimuksen tarkoituksena** on ohjata, tarkastella ja kehittää lasten leikki- ja ryhmätoimintaa välitunneilla sekä opetustilanteissa, joissa opettaja käyttää erilaisia leikinohjausmenetelmiä. Tutkimuksessa pyritään edistämään lasten ja varhaisnuorten osallisuutta koulukontekstissa yhdistämällä koulun pedagogiikkaa lasten vapaaseen leikkitoimintaan sekä ohjaamalla ja kehittämällä yhteistä leikkitoimintaa eri luokilta ja eri kulttuuritaustoista tuleville lapsille. **Nauhoituksia käytetään** vain tutkimusaineistona. Oppilaat ovat nimettöminä tutkimuksessa. Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua

Vastaan mielelläni kysymyksiin tutkimustani koskien.

LIITE 3: Videomateriaalista tehtyjen havaintojen ryhmittelyt

1. kategoria: Vauhdikkaat leikit

lapsi hyppää ja tekee kuperkeikan alas lumivuorelta (1 havainto)
lapsi vyöryy rinnettä alas (4 havaintoa)
lapsi juoksee lumivuorelle (6 havaintoa)
kolme lasta juoksee harjanteella (1 havainto)

2 kategoria: Riehumisleikit

2 lasta tappelevat leikisti (1 havainto)
4 lasta leikkii vuorenvalloitusta (1 havainto)
1 lapsi taklaa leikisti toisen lapsen (1 havainto)
Kahden pojan keskinäistä leikillistä läimintää (1 havainto)
4 lasta tönnii toisiaan leikillään (5 havaintoa)
2 poikaa nyrkkeilevät leikisti. (1 havainto)

3. kategoria: Kiipeilyleikit

7 lasta kiipeilevät kivellä (1 havainto)
1–3 lasta kiipeilee telineessä (2 havaintoa)
1–7 lasta kiipeilee lumivuorella (2 havaintoa)
2 lasta rimpuilee liukumäen yläpään telineessä (1 havainto)

4. kategoria: Pallohippaleikit

15 lasta leikkii pallohippaa. (1 havainto)
8 lasta leikkii pallohippaa (1 havainto)
5 lasta leikkii hippaa ja kiinniotettavat esittävät liito-oravia (1 havainto)

5. kategoria: Mäenlaskuleikit

8 lasta laskee liukumäkeä (1 havainto)
1 lapsi laskee mäkeä lumivuorta alas (3 havaintoa)
3–7 lasta laskee vuorotellen lumivuorelta samaa mäkeä pitkin alas (1 havainto)
8 lasta laskee liukumäessä koko välitunnin (1 havainto)
4–8 lasta laskee liukumäkeä (1 havainto)
Lapsi laskee lumivuorelta mäkeä alas (1 havainto)

6. kategoria: Lumenkäsittelyleikit

2 lasta hajottaa lumilohkareita (2 havaintoa)
Lapsi kantaa lumikimpaletta (1 havainto)
Lapsi heittää lunta (8 havaintoa)

7. kategoria: Konttausleikit

2 lasta konttaa lumessa (1 havainto)
lapsi konttaa rinnettä alas (1 havainto)